

Työtaistelutilasto 2020

ELOKUU 2021

Sisältö

- 3 Esipuhe
- 4 99 työtaistelua vuonna 2020
- 5 Lakkojen kokonaismäärä alle 2010-luvun keskitason
- 6 Työtaisteluista aiheutuneita menetyksiä eniten teollisuudessa
- 7 Työehtosopimusneuvottelut yleisin syy työtaisteluille vuonna 2020
- 8 Työtaisteluista mittavia työaikamenetyksiä ja taloudellista vahinkoa
- 9 Laittomista työtaisteluista mitättömät sakot
- 10 Suomessa enemmän työtaisteluja ja laittomia lakkoja kuin Ruotsissa

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

PL 30 (Eteläranta 10),
00131 Helsinki
Puhelin 09 420 20
www.ek.fi

Raportti internetissä:
www.ek.fi/julkaisut

Lisätietoja:

Asiantuntija
Katja Miettinen
Puh. 040 839 4839

Tutkimuspäällikkö
Jari Haapasalmi
Puh. 09 4202 2298

Tutkimusassistentti
Tuire Lampinen
Puh. 09 4202 2244

Ulkoasu:
Arja Nyholm, Jumo Oy

Elokuu 2021

Tämä julkaisu sisältää tietoja vuoden 2020 työtaisteluista ja työtaisteluiden takia menetetyistä työpäivistä EK:n jäsenkentässä sekä erällä yksityisen sektorin aloilla, jotka eivät ole EK:n jäseniä. EK laatii julkaisun vuosittain. Julkaisussa on myös tietoja työtaisteluista aiheutuneista vahingoista yrityksille sekä työtaistelujen kehityksestä Suomessa ja Ruotsissa. Lisäksi julkaisua varten on tarkasteltu työtuomioistuimen tuomioita ja tuomittujen hyvityssakkojen määriä laittomien työtaisteluiden osalta sekä nostettu esimerkkejä räikeimmistä laittomista lakoista, joilla on aiheutettu yksittäisille yrityksille merkittäviä vahinkoja.

Vuonna 2020 toimeenpantiin 99 työtaistelua ja työtaistelun uhkaa. Työtaistelujen kokonaismäärä oli 2010-luvun keskitasolla. Työtaisteluissa menetettiin yli 171 000 työpäivää ja niihin osallistui noin 16 000 työntekijää.

Työtaistelut painottuivat vuoden 2020 alkupuolelle johtuen tuolloin meneillään olleesta työehtosopimusneuvottelukierroksesta.

Vuonna 2020 laittomia työtaistelutoimenpiteitä oli yhteensä 33 kappaletta, kun vuonna 2019 niitä oli 31 kappaletta. Ammattiliitot ja niiden ammattiosastot käyttivät vuonna 2020 laittomia työtaistelutoimenpiteitä painostuskeinoina lukuisissa työnantajan liikkeenjohtovallan ja työnjohto-oikeuden piiriin kuuluvissa tilanteissa, kuten työnantajan toiminnan järjestelyihin, työvoiman määrään ja käyttöön, töiden jakamiseen ja työajan järjestelyyn liittyvissä tilanteissa. Laittomista työtaisteluista aiheutui yrityksille vuonna 2020 yritysten arvion mukaan yli 2 miljoonan euron vahinko.

Työrauhalainsäädäntömme uudistamistarvetta osoittaa mm. se, että se ei anna tehokasta suojaa tilanteessa, jossa palkansaajaliitto pyrkii lakkoilemalla pakottamaan työnantajan vaihtamaan työehtosopimusta, vaikka yritys noudattaa oman työnantajaliittonsa tekemää ja työtuomioistuimen oikeaksi toteamaa työehtosopimusta. Tämä ongelma on konkretisoitunut viimeksi lukuisissa kaupan alan jäsenyritystä (Kotidata Oy, TT 2020:70) koskeneissa lakoissa vuonna 2020.

Vaikka laittomien työtaisteluiden määrä on viime vuosina jonkin verran laskenut, laittomista työtaisteluista ammattiliittojen ja ammattiosastojen maksettavaksi tuomittujen hyvityssakkojen määrä on edelleenkin mitätön suhteessa yrityksille aiheutuneeseen vahinkoon. Heinäkuun loppuun 2021 mennessä työtuomioistuin on tuominnut vuoden 2020 laittomista työtaisteluista ammattiosastojen maksettavaksi hyvityssakkoja yhteensä 38 000 euroa ja ammattiliittojen maksettavaksi 17 000 euroa.

Helsingissä elokuussa 2021

Elinkeinoelämän keskusliitto
EK Työelämä

99 työtaistelua vuonna 2020

Vuonna 2020 oli yhteensä 99 työtaistelua tai sen uhkaa. Työtaistelujen ja uhkien kokonaismäärä vastaa 2010-luvun keskitason.

Suurin osa työtaisteluista, noin 65 prosenttia, oli lakkoja tai lakon uhkia. Muut työtaistelutoimenpiteet olivat pääosin ylityökieltoja.

Työtaisteluja oli eniten ensimmäisellä vuosineljänneksellä johtuen alkuvuodesta meneillään olleesta työehtosopimusneuvottelukierroksesta.

Työtaisteluissa menetettiin vuonna 2020 yli 171 000 työpäivää ja niihin osallistui yli 16 000 työntekijää.

Työtaisteluihin osallistuneiden henkilöiden määrä ja menetettyjen työpäivien määrä vuonna 2020 laskivat vuoteen 2019 verrattuna.

EK:n tilastoimat työtaistelut vuosina 2019 ja 2020

Vuosineljännes	Työtaisteluiden lukumäärä		Osallistuneet henkilöt		Menetetty työpäivät	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
1.	13	61	1909	14 410	4867	165 988
2.	5	7	790	27	821	23
3.	9	9	1227	594	2193	1136
4.	68	22	156 269	1840	369 338	4494
Koko vuosi	95	99	160 195	16 871	377 219	171 641

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

MITÄ OVAT TYÖTAISTELUT?

Työtaistelulla tarkoitetaan työn väliaikaista tahallista keskeyttämistä, työstä kieltäytymistä, sen hidastamista tai muuta painostuskeinoa jonkin päämäärän saavuttamiseksi joko työntekijäpuolen tai työnantaja puolen taholta. Jotta kyse on työtaistelusta, on toimenpiteen oltava luonteeltaan joukkotoimenpide.

EK:n työtaistelutilaston sisältämät työtaistelut jaotellaan seuraaviin ryhmiin:

- **Lakko**, jolla tarkoitetaan työstä kieltäytymistä.
- **Saarto**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden pidättäytymistä työ sopimusten solmimisesta määrätyn työnantajan kanssa.
- **Jarrutus**, joka on työn tarkoituksellista hidastamista tai sen häiritsemistä.
- **Ylityökielto**, jossa noudatetaan vain säännöllistä työaikaa ja kieltäydytään kollektiivisesti yli- tai lisätyön tekemisestä.
- **Boikotti**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden kieltäytymistä käyttää työssään esimerkiksi määrätyn alihankkijan tai toisen yrityksen toimittamia tarvikkeita tai palveluja. Boikotista on kysymys myös silloin, kun työntekijät julistavat jonkin yrityksen tuotteet tai palvelut ostokieltoon.
- **Työsulku**, joka on työnantajan toimeenpanema este työnteolle. Sulkua edeltää yleensä työntekijöiden toimeenpanema työtaistelu.

Myös **uhkaus** toimeenpanna työtaistelu tai kieltäytyminen yhteistoiminnasta voi muodostaa työtaistelutoimenpiteen.

Lakkojen kokonaismäärä alle 2010-luvun keskitason

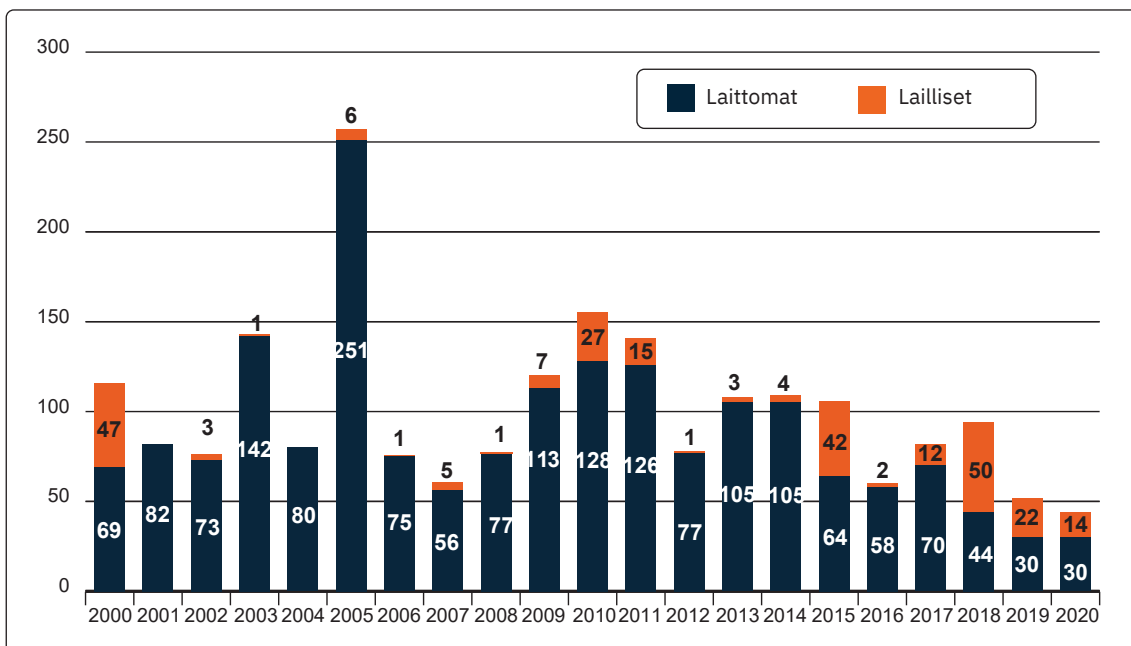
Ilmoitetuista 99 työtaistelusta 44 oli lakkoja ja 20 lakon uhkia. Toteutuneista lakoista 30 eli 68 prosenttia oli laittomia. Edellisenä vuonna laittomia lakkoja oli saman verran. Laittomien lakkojen määrä pysyi ennallaan ja lakkojen kokonaismäärä laski vuoteen 2019 verrattuna. Lailliseksi katsottavista 14 lakosta kaikki liittyivät vuoden 2020 työehtosopimusneuvottelukierrokseen.

Vaikka laittomien lakkojen määrä laski, aiheutui niistä yrityksille merkittävää taloudellista vahinkoa.

Työtuomioistuimen käsittelyssä olleista vuoden 2020 aikana toteutuneista laittomista lakoista aiheutui yritysten oman arvion mukaan yhteensä yli 2 miljoonan euron suuruinen vahinko (n. 5 miljoonaa euroa vuonna 2019).

Työtaistelut ovat laittomia silloin, kun työtaistelu kohdistuu voimassa olevaan työehtosopimukseen tai kun työtaistelun osalta ei noudateta työriitalain edellyttämää ennakoilmoitusaikaa.

Lakkojen määrä (pl. uhat) ja niiden laillisuus yritysten ilmoituksen mukaan

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelusta aiheutuneita menetyksiä eniten teollisuudessa

Työtaistelusta suurin osa eli 54 % oli teollisuusalan yrityksissä. Palvelualojen osuus oli 38 % ja kuljetuksen ja liikenteen osuus 8 %.

Työtaisteluissa eniten työtunteja menetti teollisuus, jonka osuus työaikamenetyksistä oli 98 %. Teollisuudessa oli myös eniten työtaisteluihin osallistuneita henkilöitä 95 %.

Työtaistelut päätoimialoittain vuonna 2020

Toimiala	Työtaistelut		Osallistuneet henkilöt		Menetetty työtunnit	
	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus
Teollisuus	53	54 %	16 051	95 %	1 339 774	98 %
Rakentaminen	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Kuljetus ja liikenne	8	8 %	339	2 %	4554	0 %
Palvelut	38	38 %	481	3 %	28 801	2 %
Muut	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Yhteensä	99	100 %	16 871	100 %	1 373 129	100 %

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työehtosopimusneuvottelut yleisimmät syyt työtaisteluille vuonna 2020

Yleisimmät syyt työtaisteluihin vuonna 2020 olivat työehtosopimusneuvottelut (53 %), työvoiman vähennys tai sen uhka (16 %), tukitoimenpiteet (12 %), sekä työehtosopimuksen soveltaminen, esim. rajariidat (11 %).

Muita syitä olivat työnjohdollinen menettely, työn järjestelyt tai muu henkilöstöpolitiikkaan liittyvä syy (6 %), työolosuhteet ja työsuojelu (1 %) sekä palkka-vaatimus tai muu palkkaerimielisyys (1 %).

Työnantajan työjohto-oikeuteen yritettiin vaikuttaa laittomin työtaistelutoimin mm. painostamalla

työnantajaa työvoiman vähentämiseen liittyvissä neuvotteluissa sekä työaikaan ja töiden järjestelyyn liittyneissä päätöksissä. Lisäksi laittomia työtaistelutoimia käytettiin paikalliseen sopimiseen liittyvissä tilanteissa.

Työtaistelutoimet, joiden perusteena on työvoiman vähennys tai sen uhka, töiden järjestely tai työnantajan henkilöstöpolitiikka kohdistuvat lähtökohtaisesti aina työehtosopimukseen. Työehtosopimuksen voimassa ollessa edellä mainituilla perusteilla järjestetyt työtaistelut ovat laittomia.

Työtaisteluiden lukumäärä ilmoitetun syyn mukaan 2020

Työtaistelujen syy	Työtaistelujen lukumäärä	Osuus
Palkkavaatimus tai muu palkkaerimielisyys	1	1 %
Työvoiman vähennys tai sen uhka	16	16 %
Työnjohdollinen menettely, työn järjestelyt tai muu henkilöstöpolitiikkaan liittyvä syy	6	6 %
Työolosuhteet, työsuojelu	1	1 %
Muu sisäinen syy	0	0 %
Työehtosopimusneuvottelut	52	53 %
Alan työehtosopimuksen soveltaminen esim. rajariidat	11	11 %
Tukitoimenpide	12	12 %
Muu ulkopuolinen syy, esim. poliittinen painostus	0	0 %
Syytä ei ilmoitettu/ei tiedossa	0	0 %
Yhteensä	99	100 %

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelusta mittavia työaikamenetyksiä ja taloudellista vahinkoa

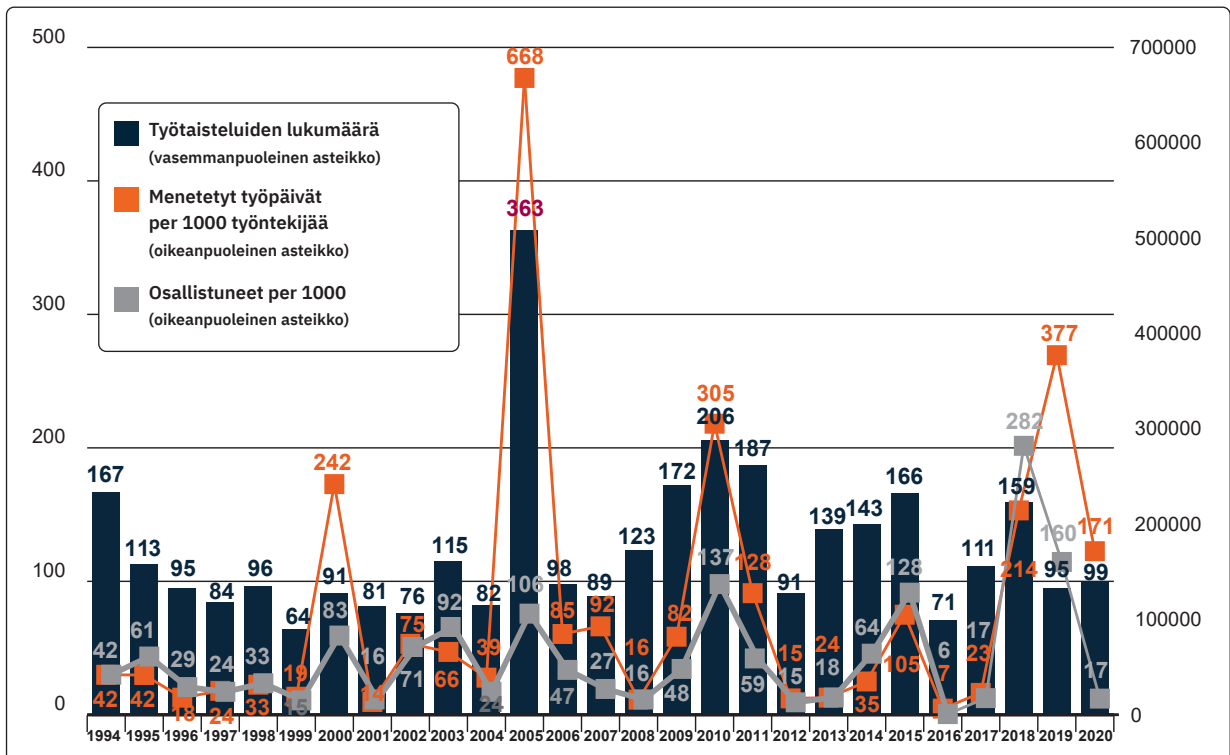
Perinteisesti työtaistelusta aiheutuvia menetyksiä on arvioitu työtaistelusta aiheutuvina työpäivien menetyksinä. Vuonna 2020 yritykset menettivät yli 171 000 työpäivää työtaisteluiden takia. Työtaiste- luissa menetettyjen työpäivien määrä laski vuoteen 2019 verrattuna. Menetettyjen työpäivien määrä vastaa 2010-luvun keskitasoa.

EK:n työtaistelutilastossa arvioidaan myös työ- taistelusta aiheutuneiden taloudellisten menetysten

kokonaismäärää. Yritysten arviot työtaistelusta aiheutuneista menetyksistä vaihtelevat tuhansista euroista aina satoihin tuhansiin euroihin asti työtais- telua kohden. Teollisuuden yritykset sekä palvelualat kärsivät suurimmat vahingot vuonna 2020.

Merkittävimmät laittomista työtaistelusta aiheutuneet vahingot vuonna 2020 syntyivät yt- neuvotteluja tai niiden jälkeisiä päätöksiä vastaan suunnatuista työtaistelutoimista.

Työtaistelujen määrä ja työaikamenetykset

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Laittomista työtaistelusta mitättömät sakot

Julkaisua varten tarkasteltiin työtuomioistuimen laittomia työtaisteluita koskevia ratkaisuja. Työtuomioistuin on antanut yksityisellä sektorilla vuonna 2020 toteutuneiden työtaistelujen osalta yhteensä 21 ratkaisua heinäkuun loppuun 2020 mennessä. Tuomioista käy ilmi, että ammattiosastot tuomittiin maksamaan vuonna 2020 järjestetyistä laittomista työtaisteluista hyvityssakkoja yhteensä 38 000 euroa (80 000 euroa vuonna 2019) ja ammattiliitot 17 000 euroa (77 300 euroa vuonna 2019). Yhteensä nämä tahot tuomittiin maksamaan hyvityssakkoja 55 000 euroa (157 300 euroa vuonna 2019).

Työtuomioistuimessa tuomittujen laittomien työtaisteluiden vahingot yritykset arvioivat oikeuskäsitellyissä yhteensä n. 2 miljoonan euron suuruiseksi (n. 5 miljoonaa euroa vuonna 2019).

Suhde työtuomioistuimessa tuomittujen hyvityssakkojen ja yrityksille laittomista työtaisteluista arvioitujen, mitattavissa olevien vahinkojen välillä osoittaa aiempien vuosien tapaan edelleen sen, että nykyisten työrauhasäännösten mukaiset seuraamukset laittomuuksista ovat mitättömän pienet aiheutuneisiin vahinkoihin nähden.

Esimerkkejä vuonna 2020 toteutuneista laittomista lakoista, niiden arvioidut vahingot ja työtuomioistuimen (TT) tuomitsemat hyvityssakot:

1. TT 2020:115

X Oy:n Tampereen tehtaalla järjestettiin lakko 6.10.2020 kello 5–22, johon osallistuivat kaikki kyseisenä päivänä työvuoroissa olleet 510 työntekijää.

Lakon syynä olivat työnantajan Covid 19 -pandemian takia tekemät, työntekijöiden terveyttä turvaavat ja väliaikaisiksi tarkoitetut muutokset työvuorojärjestelyissä. Muutosten syynä oli yhtiön varautuminen Covid-19-epidemian etenemiseen kiihtymisvaiheeseen Pirkanmaan alueella.

Lakon vuoksi menetettiin noin 4.000 työtuntia ja taloudellista vahinkoa aiheutui noin 589.000 euroa. Työtuomioistuin tuomitsi ammattiosaston maksamaan hyvitystä 3 000 euroa.

2. TT 2021:48

X Oy:n Porin kuparielektrolyysissä järjestettiin lakko, joka alkoi maanantaina 2.11.2020 kello 10 ja päättyi sunnuntaina 8.11.2020 kello 6, ja johon osallistui yksikön 94 työntekijästä 84 työntekijää. Lakon syynä oli työntekijöiden tyytymättömyys työnantajan ilmoitukseen töiden järjestelystä.

Lakon vuoksi menetettiin 3.360 työtuntia ja arvioitu tuotantomenetys oli 500.000 euroa. Työtuomioistuin tuomitsi ammattiosaston maksamaan hyvitystä 4 000 euroa.

3. TT 2020:105

X Oy:ssä järjestettiin lakko, joka alkoi maanantaina 28.9.2020 ja päättyi torstaina 1.10.2020 kello 6.00. Lakkoon osallistuivat kaikki tehtaalla 150 työntekijää lukuun ottamatta pääluottamusmiestä, varapääluottamusmiestä ja työsuojeluvaltuutettua. Lakon syynä oli yhtiössä käydyt työvoiman vähentämistä koskevat yhteistoimintaneuvottelut.

Lakosta aiheutui yritykselle pelkästään välitöntä vahinkoa yhteensä 107.259 euroa. Työtuomioistuin tuomitsi ammattiliiton maksamaan hyvitystä 2 500 euroa ja ammattiosaston 2 200 euroa.

Suomessa enemmän työtaisteluita ja laittomia lakkoja kuin Ruotsissa

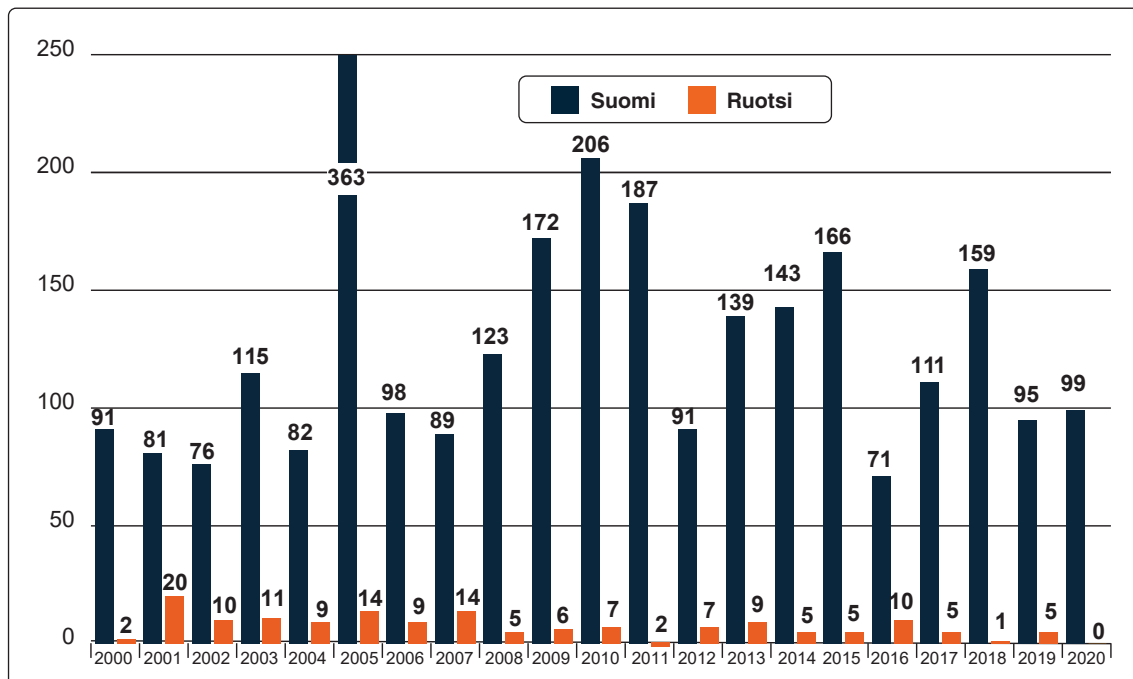
Suomessa on työtaisteluita vuosittain moninkertainen määrä Ruotsiin verrattuna. Ruotsissa on ollut viimeisten viiden vuoden aikana vain neljä laitonta lakkoa.

Laittomien lakkojen määrä väheni Ruotsissa merkittävästi 1990-luvun alussa. Silloin mm. muutettiin lainsäädäntöä siten, että yksittäisen työntekijän vahingonkorvausvastuulle laittomista lakoista ei ole laissa enää ylärajaa.

Elokuussa 2019 Ruotsin lainsäädännössä on tullut voimaan työmarkkinaosapuolten yhteisen

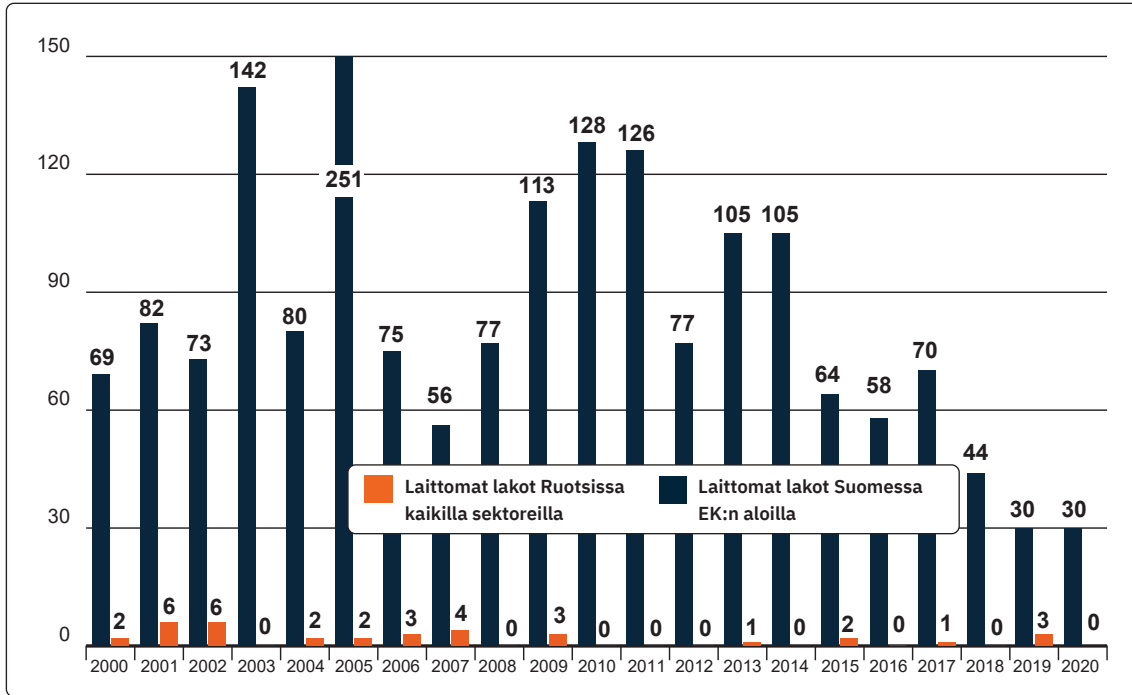
esitykseen perustuvia lisärajoituksia työntekijöiden lakko-oikeuteen. Jatkossa ammattiliitto ei saa ryhtyä työtaistelutoimiin sellaista työnantajaa kohtaan, joka on jo sidottu työehtosopimukseen, vaatiakseen voimassa olevan työehtosopimuksen korvaamista toisella sopimuksella, mikäli työtaistelun tavoitteena ei ole saavuttaa työrauhavelvoitteen sisältävä työehtosopimus, eikä asiasta ole ensin pyritty neuvottelemaan työnantajan kanssa. Mm. lailliseen työtaisteluun liittyvät myötätuntotyötaistelut ovat kuitenkin edelleen sallittuja.

Työtaistelujen lukumäärä Suomessa ja Ruotsissa

Lähde: Medlingsinstitutet, EK

Laittomien lakkojen (pl. uhkat) lukumäärä Suomessa ja Ruotsissa

Lähde: Medlingsinstitutet, EK

Työehtosopimuksella sovitaan työrauhasta

Työehtosopimus on työmarkkinajärjestöille tärkeä keino ohjata työsuhteiden sisältöä ja sopia samalla työrauhasta.

Jos työehtosopimusten tulkintaa koskevia erimielisyyksiä ei pystytä sopimaan työehtosopimusten mukaisessa neuvottelumenettelyssä, työtuomioistuin ratkaisee oikeusriidat.

Verkottuneessa taloudessa työrauhahäiriöt aiheuttavat yleensä mittavia vahinkoja myös ulkopuolisille. Näitä ovat muut yritykset ja niiden työntekijät, yritysten asiakkaat sekä suuri yleisö, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa itse kiistaan.

EK:N TYÖTAISTELUTILASTO

Elinkeinoelämän keskusliitto ja sen edeltäjäjärjestöt ovat keränneet tietoja työtaisteluista 1970-luvun alusta lähtien. EK:hon ja sen jäsenliittoihin järjestäytyneillä työnantajilla on ollut vuodesta 1971 alkaen jäsenyyteensä perustuva velvollisuus ilmoittaa työtaisteluista työnantajaliitoilleen. Nämä ovat puolestaan toimittaneet tiedot EK:lle.

EK:n työtaistelutilasto toimii myös Tilastokeskuksen laatimana virallisena työtaistelutilastona yksityisen sektorin osalta.

EK:n työtaistelutilaston piiriin kuuluvat kaikki jäsenyrityksissä toimeenpannut työtaistelut. Sellaisia paikallisia työtaistelutoimia, joista ei aiheudu yrityksille selkeästi menetettyjä työpäiviä, ilmoitetaan tilastoon kuitenkin harvoin. Työtaistelutilasto kattaa siten käytännössä kaikki lakot ja työsulut, mutta ei esimerkiksi kaikkia saartoja tai jarrutuksia. Myös suppeiden lakkojen osalta tilaston kattavuus voi olla jossain määrin puutteellinen. Näin ollen työtaisteluita on todennäköisesti enemmän kuin EK:n työtaistelutilasto kuvaa.

Työtaistelutilaston kattavuuden parantamiseksi ja tietosisällön täydentämiseksi työtaistelutilastointia on uudistettu vuoden 2009 alusta. Uusina tietoina kysytään myös tietoja työtaistelu-uhista.

Tilasto sisältää työtaistelutiedot myös eräiltä sellaisilta yksityisen sektorin aloilta, jotka eivät ole EK:n jäseniä (mm. Metsäteollisuus ja Autoliikenteen työnantajaliitto ALT). EK:n työtaistelutilasto ei sisällä järjestäytymättömien työnantajien eikä julkisen sektorin työtaisteluita.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

PL 30 (Eteläranta 10) | 00131 Helsinki | Puh. 09 420 20

www.ek.fi